

Vale vleermuis in Wageningen

Elke winter worden er in Nederland honderden vleermuiswinterverblijven geteld binnen het NEM Meetprogramma Wintertellingen Vleermuizen om verschillende vleermuissoorten te monitoren. Tijdens een van deze tellingen, op 20 januari 2024, vond een telgroep een bijzondere gast in een in steenfabriek in Wageningen. In dit object, waar doorgaans franjestaarten, watervleermuizen, gewone grootvleermuizen en een enkele baardvleermuis worden geteld, werd dit jaar er voor het eerst een vale vleermuis waargenomen!

De vale vleermuis hing vrij hoog in een nis aan het plafond in het deel van het object dat het minst in contact staat met de buitenlucht.

Meteen viel op dat dit dier duidelijk groter was dan de dieren die hier meestal worden waargenomen. Ook de grote, nogal vlezige oren en grote snuit vielen op (Figuur 1). Daarnaast wordt deze soort wel eens omschreven als een “bottenzak”; dat was ook bij dit dier wel van toepassing (Figuur 2).

Het is voor zover bekend voor het eerst dat er een vale vleermuis in Wageningen is waargenomen en ook voor het eerst dat er een vale vleermuis in een steenfabriek in Nederland is gevonden. Deze waarneming is een mooie aanleiding om er eens wat dieper in te duiken; want hoe zit het eigenlijk met de verspreiding en met de wintertrend van deze soort?

Figuur 1 De vale vleermuis die in Wageningen werd gevonden (bron: Marjolein van Adrichem)

Huidige verspreiding

De vale vleermuis komt voor in West-, Centraal- en Zuid-Europa. De noordwestelijke grens van het verspreidingsgebied loopt door Nederland en België (Vlaanderen). In het zuiden van Engeland (Sussex) overwinteren voor zover bekend twee individuen; dit zijn de meest noordwestelijk gevonden individuen ter wereld.

De vale vleermuis wordt 's zomers in zeer lage dichtheden in het oosten en het zuiden van Nederland aangetroffen. In 2018 is een kraamkolonie van de vale vleermuis gevonden in het Geuldal in Zuid-Limburg (Janssen & Verheggen, 2024). Deze soort jaagt in bossen zonder ondergroei of boven korte vegetatie. De vale vleermuis plukt zijn prooien vaak van de grond en eet voornamelijk grotere prooien zoals loopkevers en spinnen.

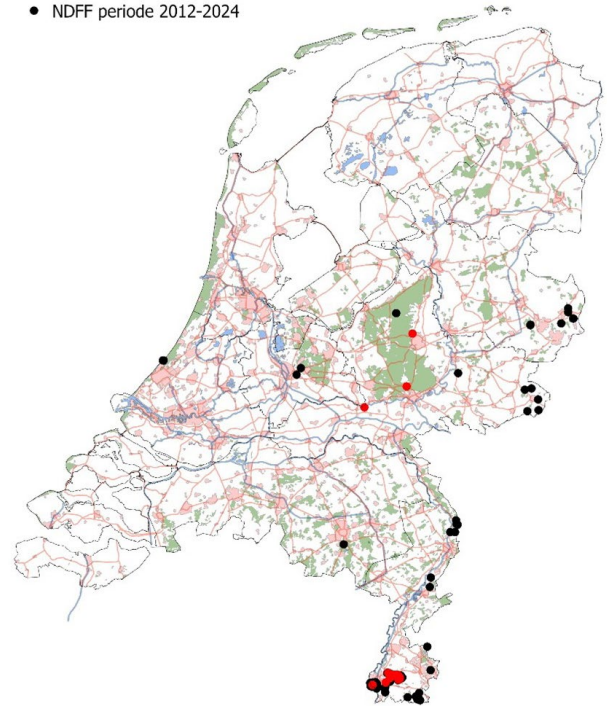

Figuur 2 De vale vleermuis die in Wageningen werd gevonden (bron: Marjolein van Adrichem)

Overwinterende vale vleermuizen worden in Nederland vooral in de mergelgroeven in Zuid-Limburg waargenomen (Figuur 3). Zo nu en dan wordt ook op andere plekken in Nederland een overwinterend dier gevonden, zoals

Vale vleermuis

- Wintertelling seizoen 2023/2024
- NDFF periode 2012-2024

Figuur 3 Waarnemingen van de vale vleermuis in Nederland in de periode 2012-2024. De rode punten geven de tot nu toe doorgegeven waarnemingen van winter 2023/2024 van het NEM Meetprogramma Wintertellingen Vleermuizen.

in twee kelders bij Arnhem (2000-2003, 2007, 2020, 2022-2024), een ijskelder bij Apeldoorn (tussen 1958-1982 nagenoeg jaarlijks en 1987-2004), een fort bij Bunnik (2011, 2020) en een bunker bij Den Haag (2017-2020, 2023, 2024).

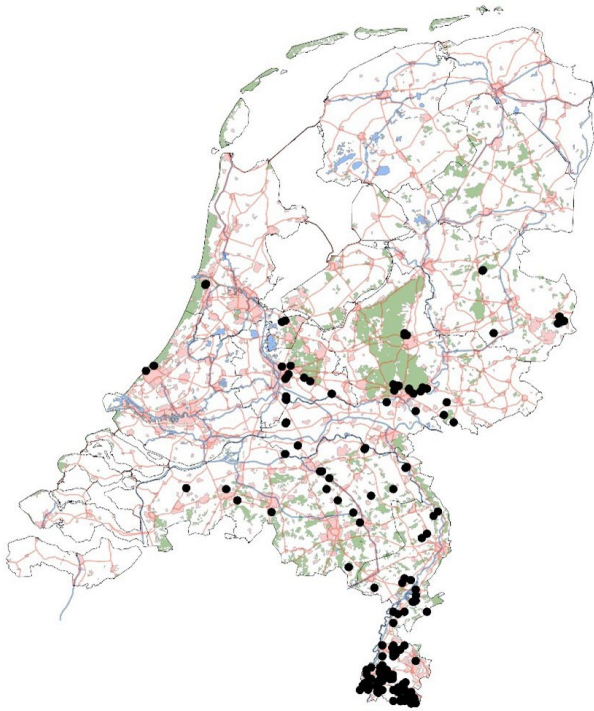
Historische verspreiding

Voor het jaar 1900 is de vale vleermuis nog gevonden in Sneek en Groningen (Verheggen & van der Coelen, 1997). In de jaren '40 werd het verspreidingsgebied in het noorden begrensd door de lijn Naarden-Markelo. Dit doet vermoeden dat de noordgrens van het Nederlandse verspreidingsgebied in de loop van de tijd naar het zuiden is verschoven (Verheggen & van der Coelen, 1997).

Rond 1940 kwam de vale vleermuis vermoedelijk vrij algemeen voor in delen van Nederland, of tenminste in Zuid-Limburg (Figuur 5). In de tweede helft van de vorige eeuw nam het aantal overwinterende vale vleermuizen sterk af en ook de bekende kraamkolonies verdwenen.

Vale vleermuis

- NDFD periode 1938-2011

Figuur 4 Waarnemingen van de vale vleermuis in Nederland in de periode 1938-2011.

Aantalstrend

Het dieptepunt in de aantalstrend in Zuid-Limburg lag tussen 1975 en 1995, toen er jaarlijks ongeveer tien vale vleermuizen werden geteld (Weinreich & Verheggen, 2022; Figuur 5).

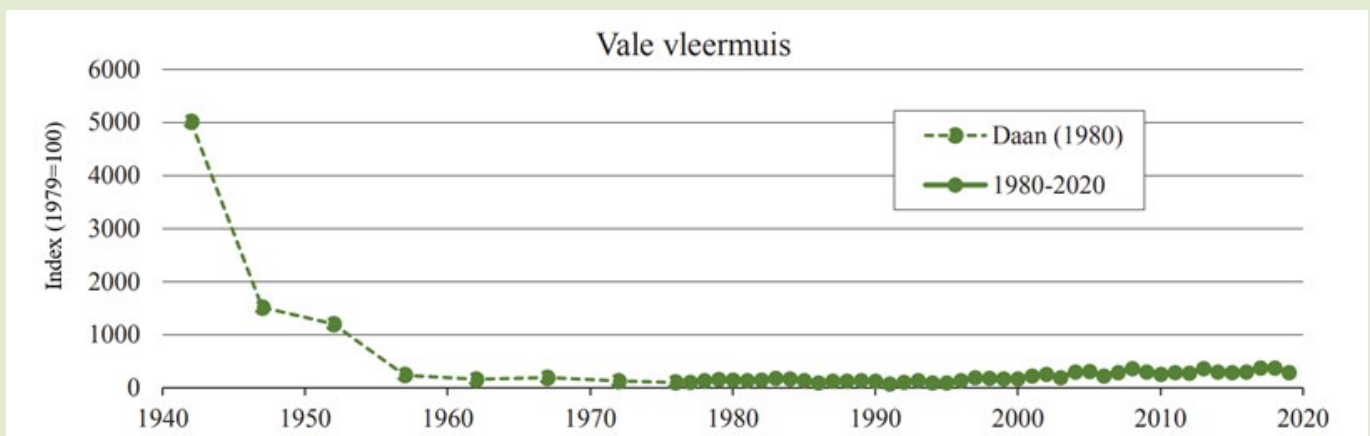
Hierna namen de getelde aantallen voorzichtig toe: de trend van de vale vleermuis in Nederland sinds 1986 is een matige toename (Figuur 6). De trend voor de laatste twaalf jaar is echter 'stabiel'.

De aantallen vale vleermuizen die worden waargenomen tijdens het NEM Meetprogramma Wintertellingen Vleermuizen zijn dus weer toegenomen sinds de jaren '80, maar zoals te zien is in Figuur 5 liggen de aantallen overwinterende vale vleermuizen in de mergelgroeven nog ver onder het niveau van 1940. Bovendien lijkt het herstel van het aantal overwinterende vale vleermuizen in Nederland vooralsnog niet verder door te zetten (Figuur 6).

De reden dat het aantal overwinterende dieren in Nederland niet verder toeneemt, is onbekend. Het is mogelijk dat het aantal geschikte verblijfplaatsen voor kraamkolonies een beperkende factor is. Veel kerkzolders waar vroeger kraamkolonies van de vale vleermuis werden gevonden, zijn door herbesteding van kerken inmiddels niet meer geschikt. Als hervestiging van kraamkolonies daardoor uitblijft, zullen ook minder dieren in Nederland een overwinteringsplek zoeken. Ook de voedselbeschikbaarheid in de foerageergebieden of een combinatie van beide factoren zou beperkend kunnen zijn.

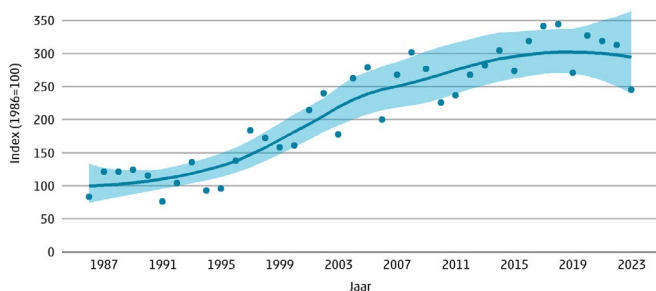
Afstand

Terug naar de vale vleermuis die in januari 2024 in Wageningen werd gevonden: Als de enige (bekende) kraamkolonie van Nederland zich in Zuid-Limburg bevindt, hoe komt er dan een vale vleermuis in Wageningen?

Figuur 5 Trend van de vale vleermuis overwinterend in mergelgroeven in de periode 1940/45 –1975/79 vergeleken met de trend 1980–2020 (geïndexeerd naar 1979=100) (overgenomen uit Weinrich en Verheggen, 2022).

Vale vleermuis

Figuur 6 Trend van de vale vleermuis (*Myotis myotis*) in Nederland sinds 1986. De trend over de gehele periode is een 'matige toename' (significante toename van $\leq 5\%$). De trend voor de laatste twaalf jaar is 'stabiel'. Bron: NEM (Zoogdierveniging, CBS).

Veel vleermuissoorten stellen andere eisen aan een zomerverblijf dan aan een winterverblijf. Ze verblijven daardoor in de zomer vaak op andere locaties dan in de winter. De gemiddelde afstand die vleermuizen afleggen tussen zomer- en winterverblijf verschilt per soort.

Vale vleermuizen leggen doorgaans 50-100 km (Dietz et al, 2011) af tussen hun zomer- en winterverblijven, maar ook veel grotere afstanden komen voor. De grootst afgelegde afstand in een studie in Duitsland en Polen tussen een zomerverblijf en een winterverblijf was 292,6 km (Wojtaszyn et al., 2021). Dit betrof een terugmelding van een juveniel mannetje na 1 jaar en 6 maanden.

De vale vleermuis in Wageningen zou dus uit een kraamkolonie in Zuid-Limburg (Janssen & Verheggen, 2024), België (Wallonië) of Duitsland kunnen komen.

Het is overigens niet de eerste keer dat een vale vleermuis in de omgeving van Wageningen wordt aangetroffen. Lang geleden in de jaren '50 en '60 was dit ook enkele keren het geval. Tussen 1953 en 1961 werden zo nu en dan een of twee dieren aangetroffen in Amerongen (op 12,5 km afstand van de waarneming in Wageningen) en uit 1960 is er een melding van een handvangst in Driel (op zo'n 13 km afstand van de waarneming in Wageningen). Iets verder weg op Klein-Heidekamp bij Arnhem (op 21 km afstand van de waarneming in Wageningen) werd tussen 2000 en 2007 regelmatig

een vale vleermuis gevonden. Ook de afgelopen vier tellingen is weer een vale vleermuis aangetroffen op Klein-Heidekamp. Dit jaar (2024) werden hier zelfs twee dieren geteld!

Het zou leuk zijn als de vale vleermuis vaker opduikt in de steenfabriek in Wageningen en misschien zelfs met meerdere exemplaren. Gezien het historisch voorkomen van de soort, andere recente waarnemingen in Midden-Nederland, het feit dat er in 2018 weer een kraamkolonie is gevonden in Zuid-Limburg en de mobiliteit van de soort lijkt dit geen onmogelijke wens.

Dit artikel is geschreven door Marjolein van Adrichem en verscheen al in de VLEN-Nieuwsbrief, maar we wilden het graag delen met de lezers van de Telganger die niet de VLEN-Nieuwsbrief krijgen.

Literatuur

- Daan, S. 1980. Long term changes in bat populations in the Netherlands: a summary. In: S. Daan, G.H. Glas & A.M. Voûte (eds.). *Lutra* 22(1-3): 95-105.
- Dietz, C, O. von Helversen & D. Nill, 2011. Vleermuizen. Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika. De Fontein/Tirion Uitgevers B.V., Utrecht.
- Janssen R. & L.S.G.M. Verheggen, 2024. Vale vleermuis (*Myotis myotis*), na 45 jaar weer een kraamkolonie in Nederland. *Natuurhistorisch Maandblad*, ingediend voor publicatie.
- Verheggen, L.S.G.M. & J.E.M. van der Coelen, 1997. Vale vleermuis *Myotis myotis*. In: Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (red.) 1992. *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Weinreich, J.A. & Verheggen, L.S.G.M., 2022. Monitoring van overwinterende vleermuizen in mergelgroeven in de periode 1979–2020. *Lutra* 65 (1): 23-47.
- Wojtaszyn, G., M. Dzięgielewska, K. Ignaszak, T. Rutkowski, R. Bernard, G. Heise, T. Blohm, A. Schmidt, W. Oldenburg, L. Ittermann, P. Olejnik & B. Ohlen-dorf, 2021. Migration of the greater mouse-eared bat (*Myotis myotis*) between Poland and Germany. 19. 356-365.